

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annettua lakia muutettaisiin siten, että puolustustarvikkeiden maastaviennin ja kauttakuljetuksen lisäksi myös puolustustarvikkeiden välitys kolmansien maiden välillä olisi eräissä tapauksissa sallittua ainoastaan siihen myönnetyllä välitysluvalla. Välitysluvan myöntäisi puolustusministeriö. Välityslupa-asian sitä edellyttäessä puolustusministeriön tulisi erikseen selvittää ulkoasiainministeriöltä, ettei luvan myöntämiselle ole ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä.

Esityksen tarkoituksena on saattaa puolustustarvikkeiden vientivalvontaa koskeva lain-

säädäntö vastaamaan suosituksia, jotka on annettu Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen 8 päivänä kesäkuuta 2001 hyväksymässä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen ampumaseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevassa lisäpöytäkirjassa ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön 24 päivänä marraskuuta 2000 hyväksymässä pienaseita koskevassa ETYJ-asiakirjassa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1. Nykytila.....	3
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
1.2. Vientivalvontaa koskevat kansainväliset sopimukset ja sitoumukset.....	5
1.3. Puolustustarvikkeiden välitystä koskevat kansainväliset sopimukset ja sitoumukset	6
1.4. Kansainvälinen vertailu	7
1.5. Nykytilan arviointi.....	9
2. Esityksen tavoitteet ja ehdotetut muutokset.....	9
3. Esityksen vaikutukset.....	9
3.1. Yritysvaikutukset.....	9
3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	9
3.3. Vaikutukset muuhun lainsäädäntöön	9
4. Asian valmistelu	9
4.1. Valmisteluvaiheet ja aineisto	9
4.2. Lausunnot.....	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	11
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	11
2. Voimaantulo	14
LAKIEHDOTUS.....	15
puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta	15
LIITE	17
RINNAKKAISTEKSTI.....	17
puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta	17

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomen lainsäädännössä ei tällä hetkellä ole puolustustarvikkeiden välitystoimintaa koskevia säännöksiä. Puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annettu laki (242/1990, maastavientilaki) sisältää säännökset puolustustarvikkeiksi määriteltävän materiaalin maastavientiä ja kauttakuljetusta koskevasta lupamenettelystä, luvatonta vientiä koskevista rangaistusseuraamuksista sekä tullilaitokselle säädetystä valvontavollisuudesta.

Mainitun lain yleistä sääntelyä sovelletaan kuitenkin välitystoimintaan silloin, kun välityksen kohteena olevat puolustustarvikkeet viedään Suomen alueelta kolmanteen maahan taikka kuljetetaan Suomen alueen kautta kolmanteen maahan.

Maastavientilain 2 §:n mukaan puolustustarvikkeen maastavienti ja kauttakuljetus on sallittua ainoastaan siihen myönnetyllä luvalla (maastavientilupa). Maastavientiluvan myöntää tuotteesta, kaupan arvosta ja asian ulko- ja turvallisuuspoliittisesta merkityksestä riippuen valtioneuvosto tai puolustusministeriö. Maastavientilain 3 §:n mukaan maastavientilupaa ei myönnetä, jos lupa vaarantaisi Suomen turvallisuutta tai olisi Suomen omaksuman ulkopoliittisen linjan vastainen. Lain 3 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvosto vahvistaa puolustustarvikkeiden maastavientiä ja kauttakuljetusta koskevat yleiset suuntaviivat

Yksityiskohtaisemmat säännökset siitä, mitä tarvikkeita pidetään puolustustarvikkeina sekä miten ne ryhmitellään lupa-asioiden käsittelyä varten, on annettu puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetussa asetuksessa (108/1997) sekä mai-

nitun asetuksen täytäntöönpanosta annetussa puolustusministeriön päätöksessä (192/1997).

Valtioneuvosto on 24 päivänä maaliskuuta 1995 antanut päätöksen puolustustarvikkeiden maastavientiä ja kauttakuljetusta koskevista yleisistä suuntaviivoista (474/1995), joka käytännössä on keskeisin aseidenvientipoliittikan sääntelyväline. Suuntaviivojen 1 §:n 1.4. kohdan mukaan niiden tarkoituksena on esittää täsmentäviä, ohjeellisia soveltamis-sääntöjä ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain 3 §:n säännökseen, jonka mukaan maastavientilupaa ei myönnetä, jos lupa vaarantaisi Suomen turvallisuutta tai olisi Suomen omaksuman ulkopoliittisen linjan vastainen.

Ehdottoman esteen puolustustarvikkeiden maastaviennille tai kauttakuljetukselle muodostavat Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston määräämät asevientikiellot, Euroopan unionin (EU) asevientikiellot tai muut monenvälisesti sovitut vientirajoitteet.

Suuntaviivojen edellyttämässä kokonaisu-harkinnassa on otettava huomioon ulko- ja turvallisuuspoliittiset näkökohdat, vastaanottajamaan tilanteen, etenkin ihmisoikeustilanteen erittelevä arviointi mukaan luettuna muiden maiden suhtautuminen vastaanottajamaahan, vietävien puolustustarvikkeiden ominaisuudet, käyttötarkoitus ja sotilaallinen merkitys sekä vietävien puolustustarvikkeiden merkitys Suomen puolustuksen materiaali-valmiuksien ja alan kotimaisen teollisuuden kehittämisen kannalta.

Suuntaviivojen 1 §:n 3.3. kohdan mukaan ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä ei ole silloin, kun vienti liittyy puolustusmateriaali-yhteistyötä koskevien yhteisymmärryspöytäkirjojen toteuttamiseen tai jos tuotteet on

tarkoitettu käytettäväksi YK:n tai Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) toimesta tai niiden valtuuttamana tapahtuvassa rauhanturvaamistoiminnassa tai kriisinhallinnassa. Suuntaviivojen liitteessä on myös mainittu valtiot, joihin suuntautuvalla puolustusmateriaaliviennille ei ole ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä.

Ongelmallisissa tapauksissa perussuhtautumisena on pidättyvyys. Jos tuotteet eivät ominaisuuksiensa tai merkityksensä johdosta johda tai niitä ei suuren todennäköisyyden perusteella käytetä ihmisoikeusloukkauksiin, hyökkäykselliseen aseelliseen toimintaan taikka muuhun vastaavaan tarkoitukseen vastaanottajamaassa tai sen ulkopuolella, lupa voidaan myöntää, jos kokonaisuarkinnan muut tekijät sitä puoltavat ja jollei lupakäsitelystä muuta johdu.

Maastavientilain 2 §:n 2 momentin mukaan maastavientiluvan myöntämisestä päättää valtioneuvoston yleisistunto, jos puolustusarvike kuuluu 5 §:ssä tarkoitettujen tuoteluokkien ensimmäiseen tai toiseen luokkaan eli kysymys on varsinaiseen taistelukäyttöön tarkoitettua tuotteen materiaalin tai asealustojen viennistä, tai jos lupa-asian ulko- tai turvallisuuspoliittinen merkitys muutoin sitä edellyttää. Pykälän 3 momentin mukaan yleisistunnon ratkaistavaksi ei kuitenkaan tarvitse viedä lupa-asiaa, jos kysymyksessä on taloudelliselta arvoltaan vähäisestä maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta tai jos on kyse tilapäisestä maasta pois viennistä, johon ei liity puolustustarvikkeen omistusoikeuden tai puolustustarvikkeeseen kohdistuvan määräämisvallan siirtymistä ulkomaille.

Lupahakemukset, ennakkolausuntopyynnöt ja puolustustarvikkeiden määrittelyä koskevat asiat käsitellään suuntaviivojen 1 §:n 4.2. kohdan mukaisesti puolustusministeriön asettamassa maastavientityöryhmässä, jossa ovat edustettuina puolustus-, ulkoasiain-, sisäasiain- ja kauppa- ja teollisuusministeriö sekä suojelupoliisi ja Tullihallitus. Maastavientilupa-asioihin liittyvien ulko- ja turvallisuuspoliittisten näkökohtien selvittämisestä vastaa ulkoasiainministeriö.

Suomen aseidenvientiä koskevat säädökset on saatettu yhdenmukaisiksi useimpien EU:n jäsenvaltioiden kanssa. EU:n tavanomaisten aseiden viennin työryhmässä (COARM) py-

ritään harmonisoimaan ja koordinoimaan jäsenvaltioiden aseidenvientipolitiikkaa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan puitteissa. EU:n neuvosto hyväksyi 8 päivänä kesäkuuta 1999 EU:n käytännesäännöt aseiden viennistä (EU Code of Conduct on Arms Exports). Käytännesäännöt ovat keskeinen unionitason instrumentti, joka ohjaa Suomen puolustustarvikevientiä. Ne sisältävät kahdeksan asevientikriteeriä, joiden perusteella jäsenvaltiot arvioivat niille tehtyjä puolustustarvikkeiden maastavientilupahakemuksia. Käytännesäännöt ovat Suomessa voimassa olevaa oikeutta ja ne sisältyvät suuntaviivojen liitteeseen. Eräs käytännesääntöjen keskeinen vaatimus on, että EU:n jäsenvaltiot ilmoittavat toisilleen diplomaattista tietä yksityiskohtaisia tietoja käytännesääntöjen mukaisesti evätyistä maastavientiluvuista sekä niiden epäämiseen johtaneista syistä. Käytännesääntöjen oikeudellinen status on neuvoston julistus.

Maastavientiluvan saaja veloitetaan ennen lupa-asiakirjan luovuttamista pääsääntöisesti toimittamaan puolustusministeriölle viennin lopullisen määräämään asianomaisen viranomaisen tai vastaanottajan todistus tavaran lopullisesta käyttäjästä (loppukäyttäjätodistus). Jos tavara on tarkoitettu käytettäväksi vain toisen tuotteen komponenttina, tulee luvan saajan vaadittaessa toimittaa tavaran lopullisen käyttäjän antama todistus tällaisesta käytöstä (todistus käytöstä omassa tuotannossa). Lisäksi vaaditaan, että luvan saaja esittää puolustusministeriölle viennin määräämään tulliviranomaisen antaman todistuksen luvassa tarkoitettua materiaalin maahantuonnista.

Räjähdyksenvaarallisista aineista annetun lain (263/1953) 16 §:n 3 momentissa säädetään, että ampumatarpeiden valmistuksesta, maahantuonnista, kaupasta, hankinnasta ja hallussapidosta on voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty tai vastedes säädetään. Lain 1 §:n 3 momentin mukaan räjähdystarvikkeiden maahantuonti on sallittu ainoastaan siihen annetulla luvalla ja niiden maastaviennistä on voimassa, mitä sotatarvikkeiden maastaviennistä on säädetty. Maastavientilaissa säädetään siten puolustustarvikkeiksi määriteltyjen räjähdystarvikkeiden maastaviennistä.

Ampuma-aselain (1/1998) 41 §:ssä sääde-

tään, että puolustustarvikkeiksi katsottavien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirrossa, viennissä ja kauttakuljetuksessa noudatetaan, mitä puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetussa laissa ja sen nojalla säädetään.

Ampuma-aselain mukaan luvanvaraista on ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten tuonti, valmistaminen ja kauppa. Lain 20 §:n mukaan sisäasiainministeriö antaa ja peruuttaa luvan asealan elinkeinon harjoittamiseen. Lain 47 ja 48 §:ssä säädetään hankkimisluvan antamisesta ulkomailla asuvalle.

Ampuma-aselain 17 §:n 1 kohdan mukaan laki ei koske valtion harjoittamaa ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, hankkimista eikä luovuttamista valtion tarkoituksiin. Saman pykälän 5 kohdan mukaan laki ei myöskään koske näiden tuotteiden kuljettamista eikä säilyttämistä eikä 6 kohdan mukaan niiden valmistamista eikä 7 kohdan mukaan niiden korjaamista ja muuntamista valtion laitoksissa. Pykälän 10 ja 11 kohdassa säädetään soveltamisalaa koskevista poikkeuksista vieraan valtion osalta muun muassa silloin, kun vieraan valtion asevoimille kuuluvan ampuma-aseiden tuonti tai vienti perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 65/1997) tai muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään tai ampuma-aseiden tuontiin Suomen alueelle on myönnetty lupa aluevalvontalain (755/2000) nojalla tai kun vieraan valtion toimivaltaiselle virkamiehelle kuuluvan ampuma-aseiden siirto Suomeen tai Suomesta perustuu Schengenin yleissopimuksessa tarkoitettuun tarkkailuun tai takaa-ajoon.

Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (562/1996) 2 §:n mukaan kaksikäyttötuotteella tarkoitetaan tuotetta, teknologiapalvelua ja muuta hyödykettä, jota normaalin siviililuonteisen käyttönsä tai sovelluksensa ohella voidaan käyttää muun muassa joukkotuhousteiden kehittelyyn tai valmistukseen taikka jolla voidaan edistää yleistä

sotilaallista toimintakykyä.

1.2. Vientivalvontaa koskevat kansainväliset sopimukset ja sitoumukset

Puolustustarvikkeiden vientivalvontaa koskevat lisäksi monet kansainväliset sopimukset ja sitoumukset.

Eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämiseksi annetun lain (659/1967) nojalla annetuilla asetuksilla on Suomessa saatettu tähän mennessä voimaan YK:n turvallisuusneuvoston sitovalla päätöksellään määräämät talouspakotteet tai asevientikiellot seuraavissa tapauksissa:

1) Angola (UNITA) 1993- asevientikielto ja osittaiset talouspakotteet (848/1993, 1127/1997, 622/1998)

2) Irak 1990- talouspakotteet (680/1990, 903/1990, 22/1991, 337/1992, 131/1995, 1356/1996)

3) Liberia 1992- asevientikielto (1193/1992)

4) Ruanda 1994- asevientikielto (420/1994, 1093/1995, 679/1996) Ruandaa koskeva asevientikielto koskee myös myyntiä ja toimitamista naapurivaltioihin (Burundi, Tansania, Uganda, Kongo), jos aseet tarkoitettu käytettäväksi Ruandassa

5) Sierra Leone 1997- asevientikielto ja osittaiset talouspakotteet (5/1998, 371/1998, 545/1998)

6) Somalia 1992- asevientikielto (89/1992). Turvallisuusneuvosto on päättänyt myös asevientikiellosta Osama Bin Ladenille, Al-Qaida-järjestölle ja Talebanin jäsenille sekä niitä lähellä oleville muille tahoille [1390(2002)] sekä antanut vuonna 1994 suosituksen aseviennin lopettamisesta Jemeniin [924(1994)] ja vuonna 1993 suosituksen [853(1993)] aseviennistä pidättymiseen tapauksissa, jotka sattavat vaikuttaa Nagorno Karabahin konfliktiin.

YK:n turvallisuusneuvoston määräämiin yleisiin taloudellisiin pakotepäätöksiin sisältyy yleensä aina myös aseiden tai sotamateriaalin vientikielto.

Euroopan unioni on lisäksi asettanut asevientikiellon seuraavien maiden osalta:

1) Bosnian ja Hertsegovinan tasavalta 1996- (96/184/YUTP, EYVL L 58, 7.3.1996,

1999/481/YUTP, EYVL L 188, 21.7.1999, 2001/719/YUTP, EYVL L 268, 9.10.2001). Yhteinen kanta sisältää viittauksen myös Kroatian tasavaltaan, Makedoniaan (EJTM) ja Jugoslavian liittotasavaltaan.

2) Burma (Myanmar) 1991- (96/635/YUTP, EYVL L 278, 8.11.1996)

3) Kiinan kansantasavalta 1989- Yhteinen julistus, Madrid, 27.6.1989

4) Kongon demokraattinen tasavalta 1993- Yhteinen julistus 33/93 (ent. Zaire) Kööpenhamina, 7.4.1993

5) Libya 1986- (1999/261/YUTP, EYVL L 103, 20.4.1999)

6) Sudan 1994- (94/165/YUTP, EYVL L 75, 17.3.1994,)

7) Zimbabwe 2002- (2002/145/YUTP, EYVL L 50, 21.2.2002)

EU:n asevientikieltojen tuotekate voi vaihdella eri maiden kohdalla.

Puolustustarvikkeiden maastavientiä koskevat myös bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoimisen kieltämiseksi ja niiden hävittämiseksi tehty yleissopimus (SopS 15/1975), kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskeva yleissopimus (SopS 17/1997), muutettu pöytäkirja miinojen, ansojen ja muiden taisteluvälineiden käyttöä koskevista kielloista tai rajoituksista (II pöytäkirja niin kuin se on muutettuna 3 päivänä toukokuuta 1996) ja tiettyjen sellaisten tavanomaisten aseiden käytön kielloista tai rajoituksista, joiden voidaan katsoa aiheuttavan tarpeettoman vakavia vammoja tai olevan vaikutuksiltaan umpimähkäisiä, tehdyn yleissopimuksen (SopS 64/1983) IV pöytäkirja sokeuttavista laseraseista (SopS 52/1998).

Suomi osallistuu EU:n tavanomaisten aseiden viennin työryhmään (COARM), jossa pyritään harmonisoimaan ja koordinoimaan jäsenvaltioiden aseidenvientipolitiikkaa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan puitteissa. COARM:n työn merkittävin saavutus on EU:n käytännössä aseiden viennistä. Suomi on lisäksi jäsenenä tavanomaisten aseiden ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvontajärjestelyssä eli Wassenaarin järjestelyssä (Wassenaar Arrangement), ohjustekno-

logian valvontajärjestelyssä (Missile Technology Control Regime, MTCR), kemiallisten ja biologisten tuotteiden valvontajärjestelyssä eli Australian ryhmässä (Australia Group, AG).

1.3. Puolustustarvikkeiden välitystä koskevat kansainväliset sopimukset ja sitoumukset

Puolustustarvikkeiden välityksen valvonta perustuu YK:n yleiskokouksen 8 päivänä kesäkuuta 2001 hyväksymässä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevassa lisäpöytäkirjassa (tuliasepöytäkirjassa) ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön 24 päivänä marraskuuta 2000 hyväksymässä pienaseita koskevassa ETYJ-asiakirjassa (pienaseasiakirja) sopimusvaltioidelle tehtyihin suosituksiin harkita toimenpiteitä asevälityksen valvontaan saattamiseksi kansallisessa lainsäädännössä.

Asevälityksen valvonnalla pyritään estämään YK:n turvallisuusneuvoston, EU:n ja ETYJ:in asettamien asevientikieltojen, EU:n aseviennin käytännössä sääntöjen sekä muiden vientivalvontaa koskevien kansainvälisten sopimusten ja sitoumusten kiertäminen sekä rajoittamaan ja ehkäisemään laitonta aseiden valmistusta ja kauppaa.

Tuliasepöytäkirja koskee mainitun pöytäkirjan 3 artiklassa tarkemmin määriteltyjä tuliaseita, niiden osia ja ampumatarvikkeita.

Tuliasepöytäkirjan 15 artiklassa määrätään sopimusvaltioiden velvollisuudesta harkita asevälitykseen osallistuvien henkilöiden toimintaa sääntelevän järjestelmän käyttöönottoa. Järjestelmä voisi sisältää esimerkiksi yhden tai useamman seuraavista toimenpiteistä: sopimusvaltioiden alueella toimivien välittäjien rekisteröinti, asevälitystoimintaa koskeva lisenssi- tai lupamenettely tai tuonti- ja vientilisensseihin tai -lupiin sekä saateasiakirjoihin sisältyvä asekauppaan osallistuvien välittäjien nimien ja toimipaikkojen julkisuus.

Lisäksi sopimusvaltioita, jotka ovat ottaneet käyttöön asevälityksen lupajärjestelmän, kannustetaan vaihtamaan tietoja asevälittäjis-

tä ja aseiden välitystoiminnasta pöytäkirjan 12 artiklan mukaisen tietojenvaihdon yhteydessä ja säilyttämään tietoja asevälittäjistä ja aseiden välitystoiminnasta pöytäkirjan 7 artiklan mukaisesti. Pöytäkirja ei sisällä asevälittäjän tai asevälitystoiminnan määritelmää.

Tuliasepöytäkirja tulee sovellettavaksi yhdessä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen kanssa. Tuliasepöytäkirja tulee voimaan yhdeksäntenäkymmentenä päivänä sen päivän jälkeen, jona neljäskymmenes ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirja on talletettu, kuitenkin siten, että pöytäkirja ei tule voimaan ennen yleissopimuksen voimaantuloa.

Pienaseiakirja hyväksyttiin 24 päivänä marraskuuta 2000 turvallisuusfoorumin täysistunnossa Wienissä. Asiakirja koskee erikseen määriteltyjä sotilaalliseen käyttöön valmisteltuja tai suunniteltuja pienaseita ja kevyttä aseistusta. Asiakirjan III osaston d kohdassa määrätään osallistuvien valtioiden veloitteesta harkita edellä mainittuja toimenpiteitä, jotka sisältyvät YK:n tuliasepöytäkirjaan. Pienaseiakirja on luonteeltaan poliittisesti sitova.

Myös COARM-työryhmässä on keskusteltu asevälityksen valvonnasta. Työryhmässä hyväksytyt loppupäätelmät on tarkoitettu sisällyttäväksi vuonna 2002 EU:n aseviennin käytäntöjen perusteella laadittavaan yhteiseen vuosikertomukseen. Loppupäätelmien mukaan asevälityksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa yksityiset tai yritykset toimivat edustajina tai välittäjinä sellaisten toimenpiteiden neuvottelemisessa tai järjestämisessä, jotka koskevat aseiden tai puolustustarvikkeiden siirtoa kahden kolmannen maan välillä. Loppupäätelmien mukaan EU:n jäsenvaltioiden tulisi valvoa alueellaan tapahtuvaa asevälitystoimintaa taikka sellaisten välittäjien toimintaa, joilla on asuinpaikka tai toimipaikka EU:n alueella.

Asevälitystoiminnalla tarkoitetaan (1) tilannetta, jossa on kysymys aseiden peräkkäisestä ostamisesta ja myymisestä, jolloin aseet siirtyvät välittäjän omistukseen ja (2) tilannetta, jossa aseet eivät siirry välittäjän omistukseen, vaan omistusoikeus siirtyy suoraan ostajalta myyjälle välittäjän myötävaikutuksella. Jäsenvaltioiden tulisi kansallisessa lainsäädännössään säätää alueellaan tapahtu-

van asevälitystoiminnan tai kyseisessä valtiossa asuinpaikan taikka toimipaikan omaavien välittäjien toiminnan luvanvaraisuudesta. Lupahakemukset tulisi käsitellä EU:n aseviennin käytäntöjen asevientikriteerien mukaisesti.

Lisäksi jäsenvaltioiden tulisi harkita rekisteröitymisvelvollisuuden tai toimiluvanvelvollisuuden asettamista asuinpaikan tai toimipaikan kyseisessä valtiossa omaaville välittäjille. Rekisteröimisessä tai toimiluvan myöntämisessä tulisi ottaa huomioon mahdollinen välittäjien aikaisempi rikollinen toiminta. Lisäksi jäsenvaltioiden tulisi säätää luvattoman toiminnan rangaistavuudesta sekä vaihtaa tietoa kansallisesta lainsäädännöstä ja rekisteröidyistä välittäjistä COARM-työryhmässä.

Asevälityksen valvontaa on käsitelty myös edellä mainitussa Wassenaarin järjestelyssä, jonka puitteissa on laadittu suosituksen luonteinen asiakirja, johon sisältyy muun muassa asevälitystoiminnan määritelmä. Määritelmän mukaan asevälitystoiminnalla tarkoitetaan tilannetta, jossa yksityiset tai yritykset toimivat omissa nimissään välittäjänä tai muiden puolesta edustajana saattaakseen yhteen toimittajan ja vastaanottajan tarkoituksena helpottaa puolustustarvikkeen myymistä tai ostamista kahden kolmannen maan välillä koskevan sopimuksen syntymistä taloudellisen edun saavuttamisen tarkoituksessa.

1.4. Kansainvälinen vertailu

Yleistä

Vertailuaineistona tarkastellaan puolustustarvikkeiden välitystä koskevaa lainsäädäntöä Ruotsissa, Alankomaissa, Saksassa ja Yhdysvalloissa. EU:n jäsenmaista asevälitystä säännellään lisäksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Itävallassa. Belgiassa ja Ranskassa asevälityksen valvontaa koskeva lainsäädäntöesitys on annettu parlamentille. Tanskassa on käynnissä selvitystyö.

Ruotsi

Ruotsissa puolustusmateriaalin välitystoiminnan valvonnasta säädetään sotamateriaalista annetussa laissa (1992:1300) ja asetuk-

nessa (1992:1303), jotka koskevat sotamateriaalin valmistusta ja vientiä.

Laissa tarkoitettu lupa voidaan myöntää vain, jos siihen on turvallisuus- tai puolustuspoliittisia syitä ja jos se ei ole ristiriidassa Ruotsin ulkopoliittikan kanssa.

Lakia sovelletaan sotamateriaalin tarjoamiseen (tillhandahållande), jolla tarkoitetaan sotamateriaalin myymistä, luovuttamista, tarjoamista vastiketta vastaan, lainaamista, lahjoittamista tai välitystä. Ruotsalaiset viranomaiset, yritykset sekä henkilöt, joilla on Ruotsissa asuinpaikka, eivät saa ilman yksittäistapauksessa myönnettyä lupaa tarjota toiselle ulkomailla sijaitsevaa sotamateriaalia taikka sotamateriaalia koskevaa keksintöä tai valmistusmenetelmää.

Ulkomailla sijaitsevan sotamateriaalin tarjoaminen edellyttää lupaa, jota koskevassa hakemuksessa on ilmoitettava hakijan nimi, kansallisuus, ammatti ja kotipaikka, sotamateriaalin, keksinnön tai valmistusmenetelmän laatu ja arvo, tieto siitä, kuka on toimittanut materiaalin, keksinnön tai valmistusmenetelmän ulkomaille, ostaja tai muu vastaanottaja, sotamateriaalin loppukäyttäjä sekä arvioitu ajankohta tarjoamiselle.

Välitystä koskeva sääntely koskee Ruotsissa tapahtuvaa välitystoimintaa ja henkilöitä, joilla on Ruotsissa pysyvä asuinpaikka ja yritysten Ruotsin ulkopuolella harjoittamaa toimintaa. Välitystoiminnan harjoittaminen edellyttää lupaa. Lisäksi jokainen yksittäinen välitystoimenpide edellyttää erillistä lupaa.

Rangaistus laittoman asevälityksen harjoittamisesta on sakkoa tai enintään neljä vuotta vankeutta.

Alankomaat

Alankomaiden aseita ja ampumatarvikkeita koskevassa laissa kielletään asekaupan harjoittaminen ilman lupaa. Asekaupan harjoittamisella tarkoitetaan muun muassa aseiden välitystä. Strategisiin tuotteisiin liittyvää taloudellista toimintaa koskevan määräyksen mukaan henkilöt, joilla on maassa pysyvä asuinpaikka, ovat velvollisia hakemaan lupaa myös asekaupan harjoittamiselle EU:n ulkopuolella.

Lainsäädännössä ei säädetä velvollisuudesta hakea toimilupaa tai velvollisuudesta re-

kisteröityä viranomaisen ylläpitämään rekisteriin.

Aseita ja ampumatarvikkeita koskevan lain mukaan rangaistus laittoman asekaupan harjoittamisesta on sakkoa tai enintään kahdeksan vuotta vankeutta. Strategisiin tuotteisiin liittyvää taloudellista toimintaa koskevan määräyksen rikkomisesta rangaistaan sakolla tai kuudella vuodella vankeutta.

Saksa

Saksan lainsäädännössä säädetään ostamisen ja myymisen (aseet siirtyvät asevälittäjän oikeudelliseen hallintaan) sekä välitystoiminnan (asevälittäjä järjestää ostajan ja myyjän yhteyteen keskenään) luvanvaraisuudesta. Luvanvaraisuus koskee ainoastaan sotamateriaaliksi määritellyn materiaalin välitystä.

Välittäjä on velvollinen hakemaan välitystoimenpiteelle lupaa, jos tarjouksen tekeminen tai sopimuksen tekeminen tai sopimusneuvottelut tai näytteiden esittelemisen tapahtuu Saksan alueella. Välittäjä rekisteröidään ensimmäisen välitysluvan hakemisen yhteydessä. Rangaistus luvattomasta asevälitystoiminnasta on yhdestä viiteen vuotta vankeutta. Raskauttavien asianhaarojen vallitessa enimmäisrangaistus on kuitenkin kymmenen vuotta vankeutta.

Yhdysvallat

Yhdysvaltain asevälityslainsäädäntö on soveltamisalaltaan laajin ja valvonnaltaan kattavin vertailuryhmän maista.

Yhdysvaltain lainsäädännössä asevälittäjä määritellään henkilöksi, joka toimii toisen edustajana puolustustarviketta tai siihen liittyvää palvelua koskevan sopimuksen neuvottelemisessa tai järjestämisessä, puolustustarvikkeen tai siihen liittyvän palvelun ostamisessa, myymisessä tai siirtämisessä vastiketta vastaan. Asevälitystoiminnaksi katsotaan myös edellä mainitun toiminnan rahoittaminen, puolustustarvikkeiden kuljettaminen ja huolinta tai mikä tahansa toimenpide, joka edesauttaa puolustustarvikkeiden valmistusta, vientiä tai tuontia.

Lakia ei sovelleta Yhdysvaltain sisäiseen kauppaan tai sisäisiin siirtoihin.

Asevälittäjille on asetettu velvollisuus re-

kisteröityä sekä hankkia toimilupa ja lisäksi lupa jokaiselle yksittäiselle välitystoimenpiteelle.

Enimmäisrangaistus luvattomasta välitystoiminnasta on kymmenen vuotta vankeutta. Sakon enimmäismäärä on miljoona dollaria.

1.5. Nykytilan arviointi

Suomen lainsäädännössä ei tällä hetkellä ole puolustustarvikkeiden välitystoimintaa koskevia säännöksiä. Puolustustarvikkeiden maastavientiä ja kauttakuljetusta koskeva yleinen sääntely soveltuu kuitenkin välitystoimintaan silloin, kun välityksen kohteena ovat puolustustarvikkeet viedään Suomen alueelta kolmanteen maahan taikka kuljetaan Suomen alueen kautta kolmanteen maahan, jolloin välittäjä on velvollinen hakemaan maastavientilain mukaista maastavientilupaa.

Edellä jaksossa 1.3 mainitut kansainväliset tekijät edellyttävät, että puolustustarvikkeiden välitystoimintaa valvotaan myös Suomessa.

2. Esityksen tavoitteet ja ehdotetut muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annettua lakia muutettaisiin siten, että puolustustarvikkeiden maastaviennin ja kauttakuljetuksen lisäksi myös puolustustarvikkeiden välitys kolmansien maiden välillä olisi eräissä tapauksissa sallittua ainoastaan siihen myönnetyllä luvalla. Lupa-asia ratkaistaisiin puolustusministeriössä. Välitysasian sitä edellyttäessä puolustusministeriön tulisi ulkoasiainministeriöltä erikseen selvittää, ettei luvan myöntämiselle ole ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä.

Esityksen tarkoituksena on saattaa Suomen puolustustarvikkeiden maastavientilainsäädäntö vastaamaan YK:n tuliasepöytäkirjassa, ETYJ:in pienaseasiakirjassa, EU:n tavanomaisten aseiden viennin työryhmässä ja Wassenaarin järjestelyssä annettuja suosituksia. YK:n tuliasepöytäkirjan määräys sopimusvaltioiden velvollisuudesta harkita asevälitystoiminnan valvontajärjestelmän luomista kansallisessa lainsäädännössä on myös luon-

teeltaan oikeudellisesti sitova.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Yritysvaikutukset

Esitys rajoittaa sellaisten yritysten toimintamahdollisuuksia, joiden toimialaan kuuluu puolustustarvikkeiden välitys ja velvoittaa ne hakemaan välityslupaa jokaiselle välitystoimenpiteelle.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksellä ei ole organisaatio- eikä henkilöstövaikutuksia.

3.3. Vaikutukset muuhun lainsäädäntöön

Esitys edellyttää puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annettua asetuksen tarkistamista siten, että asetusta voidaan soveltaa puolustustarvikkeiden maastaviennin ja kauttakuljetuksen lisäksi myös puolustustarvikkeiden välitykseen.

Lisäksi esitys edellyttää, että puolustustarvikkeiden maastavientiä ja kauttakuljetusta koskevista yleisistä suuntaviivoista annettua valtioneuvoston päätöstä tarkistetaan siten, että suuntaviivojen soveltamisohjeet soveltuvat maastavientilupaharkinnan lisäksi myös välityslupaharkintaan. Samalla vahvistetaan myös se, että suuntaviivojen liitteenä olevat EU:n aseviennin käytännesäännöt soveltuvat jatkossa myös välityslupaharkintaan.

Välittäjien rekisteröimistä tai toimiluvan hakuvelvollisuutta koskeva sääntely on suunniteltu sisällytettäväksi ampumaselainsäädäntöön.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja aineisto

Asiaa on valmisteltu puolustusministeriön asettamassa puolustustarvikkeiden maastavientityöryhmässä ja vientivalvontaan liittyviä tehtäviä hoitavien ministeriöiden eli ulkoasiainministeriön, kauppaja teollisuusmi-

nisteriön, sisäasiainministeriön ja puolustusministeriön välisissä valmistelukokouksissa.

4.2. Lausunnot

Hallituksen esitys on laadittu virkatyönä puolustusministeriössä. Esityksestä on pyydetty lausunnot ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, kauppaja teollisuus-

ministeriöltä, pääesikunnalta, Tullihallitukselta, suojelupoliisilta, Teollisuuden ja Työntekijöiden Keskusliitolta, Suomen Puolustusteollisuusyhdistys ry:ltä, Turvatekniikan keskukselta (TUKES), Nammo Lapua Oy:ltä, Nexplo Vihtavuori Oy:ltä sekä Patria Industries -konsernilta. Lausunnonantajat ovat puoltaneet esitystä. Lausunnonantajien huomautukset on pyritty pääosin ottamaan huomioon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Lain soveltamisalaa koskevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi sääntely, jonka mukaan lakia sovelletaan myös puolustustarvikkeiden välitykseen.

Pykälän nykyisen *1 momentin* mukaan lakia sovelletaan puolustustarvikkeiden maastavientiin ja kuljetukseen Suomen alueen kautta kolmanteen maahan (*kauttakuljetus*). Momentissa viitataan lisäksi Suomea velvoitaviin kansainvälisiin sopimuksiin ja sitoumuksiin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi puolustustarvikkeiden välitys ja sen määritelmä.

Puolustustarvikkeiden välityksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa sopijapuolet saatetaan kosketuksiin toistensa kanssa puolustustarviketta koskevan sopimuksen aikaansaamiseksi. Siinä välittäjänä toimiva luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö neuvottelee tai järjestää sopimuksen, joka koskee kolmansien maiden välillä tapahtuvaa puolustustarvikkeiden maastavientiä tai siirtoa. Toiminnalla tarkoitetaan peräkkäistä ostamista ja myymistä, jolloin puolustustarvikkeiden omistusoikeus siirtyy välittäjälle, ja muuta välitystä, jolloin puolustustarvikkeiden omistusoikeus ei siirry välittäjälle, vaan suoraan myyjältä ostajalle. Kolmansilla mailla tarkoitetaan sekä EU:n jäsenvaltioita että muita valtioita. EU:ssa ei ole toistaiseksi annettu nimenomaisesti puolustustarvikkeiden sisämarkkinoita koskevaa lainsäädäntöä eikä voimassa olevan yhteisön lainsäädännön ole katsottu koskevan puolustustarvikkeita Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 296 artiklan sisältämien poikkeamisvaltuuksien vuoksi.

Säännös tulisi sovellettavaksi, kun välittäjä saattaa osapuolet kosketuksiin toistensa kanssa puolustustarviketta koskevan sopimuksen aikaansaamiseksi. Välitystoiminnassa on sitä koskevan EU:n piirissä laaditun määritelmän mukaan osallisena kolme eri osapuolta.

Määritelmän mukaan välittäjän toiminnalla tulee olla huomattava merkitys oikeustoimen syntymiseen. Ilman välittäjän panosta sopimusta myyjän ja ostajan välillä ei syntyisi.

Välitystoiminnan määritelmä ei edellytä sopijapuolten yhtäaikaista läsnäoloa samassa paikassa, vaan riittää, että sopimus osapuolten välillä syntyy välittäjän myötävaikutuksella.

Välityksellä tarkoitetaan myös tilannetta, jossa puolustustarvikkeiden omistusoikeus siirtyy myyjältä välittäjälle, joka puolestaan siirtää omistusoikeuden edelleen ostajalle. Ratkaisevaa on se, onko välittäjä hankkinut puolustustarvikkeet itselleen välitystarkoituksessa. Välitystarkoitus on kyseessä, jos välittäjä on hankkinut puolustustarvikkeen myytäväksi edelleen kolmannelle. Välitystarkoitus voi olla kysymyksessä myös, kun ostajan henkilöllisyys ei ole ollut välittäjän tiedossa silloin, kun välittäjä on hankkinut puolustustarvikkeen omistukseensa. Välitystarkoitusta ei ole, kun välittäjä hankkii puolustustarvikkeen omaan käyttöönsä ilman tuolloin olevaa jälleenmyynnin tarkoitusta. Omaa käyttöä voisi olla esimerkiksi keräily-, metsästys- tai urheilutarkoitus.

Nyt puheena olevasta välityksestä ei ole kysymys, kun ulkomailla toimiva puolustusteollisuusyritys myy ulkomailla valmistamiin tuotteita. Välitystarkoitus ei taas toteudu silloin, kun ulkomailla toimiva puolustusteollisuusyritys hankkii puolustustarvikkeen osia ja komponentteja käytettäväksi omassa tuotannossaan. Ulkomailla toimiva puolustustarvikkeita valmistava yritys on selvollinen noudattamaan sen valtion vientivalvontalainsäädäntöä, jonka alueella se toimii ja jonka alueelta se vie tuotteita kolmansiin maihin.

Pykälän nykyisen *2 momentin* mukaan se, mitä puolustustarvikkeen maastaviennistä säädetään, koskee myös, kun ulkomaille luovutetaan ja siirretään puolustustarvikkeen valmistukseen liittyvää tietotaitoa ja valmistusoikeus, erityisesti puolustustarvikkeen valmistukseen tarkoitettu kone ja laite sekä puolustustarvikkeen valmistukseen tai käyttöön liittyvä tietokoneohjelmisto. Momentti ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös mainitun omaisuuden välitystä.

Pykälän nykyisen *3 momentin* mukaan lakia ei sovelleta puolustusvoimille ja rajavartiolaitokselle kuuluvien puolustustarvikkei-

den tilapäiseen maasta pois viemiseen. Tilapäisellä maasta pois viemisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa puolustusvoimille tai rajavartiolaitokselle kuuluvat maasta tilapäisesti pois vietävät puolustustarvikkeet eivät jää pysyvästi kolmanteen maahan, vaan kyseiset tarvikkeet joko palautetaan takaisin Suomeen taikka kulutetaan, käytetään tai tuhoetaan tilapäisen maastaviennin aikana.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi lisäys, jonka mukaan lakia ei sovelleta myöskään vieraan valtion asevoimille kuuluvien puolustustarvikkeiden maastaviennin ja kauttakuljetukseen, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 65/1997) tai muuhun kansainväliseen rauhanturvaamis-tehtävään taikka jos toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain nojalla. Ehdotettu sääntely vastaa nykyistä soveltamiskäytäntöä, mutta lakiin ehdotetaan lisättäväksi asiaa koskeva nimenomainen säännös selvyden vuoksi.

2 a §. Kyseessä on uusi pykälä, jossa puolustustarvikkeiden välitys ehdotetaan säädetäväksi luvanvaraiseksi.

Pykälän 1 momentin mukaan Suomen alueella tapahtuva puolustustarvikkeiden välitys kolmansien maiden välillä olisi sallittua ainoastaan siihen myönnettyllä välitysluvalla. Kolmansilla mailla tarkoitetaan sekä EU:n jäsenvaltioita että muita valtioita. Säännöksessä tarkoitettu välitystoiminta tapahtuisi Suomen alueella ja välitettävät puolustustarvikkeet siirtyisivät Suomen alueen ulkopuolella kahden maan välillä. Jos puolustustarvikkeet siirtyvät Suomesta kolmanteen maahan, kyseessä on maastavienti tai kauttakuljetus, joka on jo voimassa olevan lain mukaan luvanvaraista. Välitys tapahtuu Suomen alueella, jos Suomessa oleva välittäjä neuvottelee tai järjestää puolustustarviketta koskevan sopimuksen tai muun oikeustoimen, joka koskee puolustustarvikkeen maastaviennin tai siirtoa maasta toiseen. Välitys tapahtuu Suomen alueella myös silloin, kun omistusoikeus siirtyy myyjältä välittäjälle tai välittäjältä ostajalle Suomen alueella tehdyllä oikeustoi-
mella.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädetä-

väksi luvanvaraiseksi myös Suomen alueen ulkopuolella tapahtuva puolustustarvikkeiden välitys silloin kun välittäjänä olisi Suomen kansalainen, suomalainen yhteisö taikka kotikuntalainen (201/1994) mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuva ulkomaalainen.

Mainitut tahot olisivat velvollisia hakemaan lupaa puolustustarvikkeiden välitykselle, vaikka varsinainen välitystoiminta ei tapahtuisikaan 1 momentissa tarkoitetuin tavoin Suomen alueella. Näin pyritään estämään lupasäännösten kiertäminen esimerkiksi siirtämällä välitystoiminta Suomesta sellaiseen maahan, jossa välitystoiminta ei ole luvanvaraista tai jossa välittäjä arvioi välitysluvan saamisen olevan helpompaa kuin Suomessa. Momentin soveltamispiiriin ehdotetuilla luonnollisilla henkilöillä ja yhteisöillä voidaan katsoa olevan sellaisia liittymäkohtia Suomeen, että näiden harjoittaman välitystoiminnan valvominen on Suomen etujen mukaista. Ehdotettu sääntely vastaa tältä osin myös COARM-työryhmässä hyväksyttyä loppupäätelmää.

Pykälän 3 momentin mukaan välitysluvan myöntäisi hakemuksesta puolustusministeriö. Voimassa olevan lain mukaan maastaviennin luvan myöntämisestä päättää valtioneuvoston yleisistunto, kun kyse on varsinaiseen taistelukäyttöön tarkoitettua tuhoa tuottavan materiaalin tai asealustojen viennistä, joka ei ole taloudelliselta arvoltaan vähäinen, tai jos lupa-asian ulko- tai turvallisuuspoliittinen merkitys muutoin sitä edellyttää. Muissa tapauksissa luvan myöntämisestä päättää puolustusministeriö.

Välitystoiminta eroaa puolustustarvikkeiden maastaviennistä erityisesti siltä osin, että välityksessä ei ole kysymys suomalaista alkuperää olevien tuotteiden maastaviennistä kolmanteen maahan. Välitettävät tuotteet ovat pääsääntöisesti ulkomaista alkuperää ja lisäksi välitystoiminta on niiden kolmansien maiden vientivalvonnan alaista, joiden alueilla tuotteet siirtyvät. Välitettävät tuotteet eivät missään vaiheessa siirry Suomen alueen kautta kolmanteen maahan. Välitystoiminnasta on 1 §:n määritelmän mukaan kysymys ainoastaan silloin, kun tuotteet siirtyvät Suomen alueen ulkopuolella kahden maan välillä. Jos tuotteet siirtyvät Suomen alueelta tai Suomen alueen kautta kolmanteen maa-

han, toiminta edellyttää jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan maastavientilupaa.

Puolustustarvikkeiden välitys ei ole taloudelliselta tai ulko- ja turvallisuuspoliittiselta merkitykseltään rinnastettavissa puolustustarvikkeiden maastavientiin tai kauttakuljetukseen, minkä vuoksi asia ei ole merkitykseltään sellainen, että se edellyttäisi lupasian viemistä valtioneuvoston yleisistunnon päätettäväksi. Näillä perusteilla ehdotetaan, että välitysluvan myöntäisi hakemuksesta puolustusministeriö.

3 §. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi lisäys, jonka mukaan välityslupaa ei myönnetä, jos lupa vaarantaisi Suomen turvallisuutta tai olisi Suomen omaksuman ulkopoliittisen linjan vastainen. Pykälän mukaan välitysluvan myöntämistä koskisivat siten samat säännöt kuin maastavientiluvan myöntämistä.

4 §. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi niin, että myös välityslupaa haetaan puolustusministeriön vahvistaman kaavan mukaisella lomakkeella. Nykyisessä muodossaan momentti koskee maastavientiluvan hakemista.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi lisäys, jonka mukaan puolustusministeriön on myös välityslupa-asian sitä edellyttäessä erikseen selvítettävä ulkoasiainministeriöltä, ettei luvan myöntämiselle ole ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä. Voimassa oleva säännös koskee vain maastavientilupa-asiaa. Välityslupa-asiat käsiteltäisiin yleisperustelujen 1.1 jaksossa mainitussa maastavientityöryhmässä soveltuvin osin samojen periaatteiden mukaisesti kuin maastavientilupa-asiat.

Pykälän *3 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi niin, että myös välitysluvan myöntäjä voisi velvoittaa luvan hakijan antamaan selvityksen tavaran lopullisesta käyttäjästä samaan tapaan kuin maastavientiluvan myöntäjä voi tehdä nykyisen säännöksen mukaan. Ehdotettu säännös on tarpeen, jotta välitysluvan myöntäjä voi asian sitä edellyttäessä varmistaa tuotteiden loppukäytön ja loppukäyttäjän.

5 §. Pykälän *2 momentin* soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös asevälitystä. Ehdotuksen mukaan puolustusministeriö ratkaisee yksittäistapauksissa, onko tiettyä tarviketta pidettävä sellaisena, että

sen välitys edellyttää puheena olevan lain mukaista lupaa. Säännös on tarpeen, jotta puolustusministeriö voisi samoin kuin maastaviennin ja kauttakuljetuksen yhteydessä ratkaista, onko tiettyä tarviketta pidettävä laissa tarkoitettuna puolustustarvikkeena. Nykyinen säännös koskee vain maastavientiä ja kauttakuljetusta.

6 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi lisäys, jonka mukaan puolustusministeriö voi peruuttaa myöntämänsä välitysluvan, jos siihen harkitaan olevan syytä. Mahdollisuus välitysluvan peruuttamiseen on tarpeellinen, jos olosuhteet luvan myöntämisen jälkeen ovat olennaisesti muuttuneet siten kuin valtioneuvoston antamien suuntaviivojen 1 §:n 6 kohdassa tarkemmin säädetään. Myönnetty maastavientilupa voidaan peruuttaa vastaavilla perusteilla nykyisen säännöksen mukaan.

7 §. Rangaistussäännöksen sisältävää pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että se koskee myös asevälitystä.

Voimassa olevassa 7 §:ssä säädetään maastavientirikoksesta. Pykälän *1 momentin* mukaan maastavientirikoksesta on tuomittava se, joka luvattomasti vie maasta puolustustarvikkeita tai luovuttaa tai siirtää ulkomaille puolustustarvikkeen valmistusoikeuden tai kuljettaa Suomen kautta kolmanteen maahan puolustustarvikkeita taikka sitä yrittää. Rangaistuksena tuomitaan sakkoa tai enintään neljä vuotta vankeutta. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että maastavientirikoksena rangaistaisiin myös puolustustarvikkeiden luvaton välittäminen tai sen yritys.

Voimassa olevan *2 momentin* mukaan maastavientirikoksesta on tuomittava myös se, joka maastavientiluvan saamiseksi antaa totuuden vastaisia tietoja tai salaa tietoja. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että maastavientirikoksena rangaistaisiin myös totuuden vastaisten tietojen antaminen tai tietojen salaaminen välitysluvan saamiseksi.

Pykälän *3 momentin* mukaan se, joka muutoin menettelee tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti, on tuomittava maastavientirikkomuksesta sakkoon. Puolustustarvikkeiden maastavientistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta annetussa laissa (385/2002) on mainitut lain pykälät saatettu

vastaamaan perustuslain asetuksenantovaltuutta koskevan 80 §:n täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimusta. Tämän ohella sääntelyt saatettiin myös muilta osiltaan vastaamaan perustuslain vaatimuksia, muun muassa asetustyyppin valinnan suhteen. Kun lain nojalla on mahdollisuus antaa yksityiskohtaisempia säännöksiä vain joko valtioneuvoston tai puolustusministeriön asetuksella, ehdotetaan 3 momentista poistettavaksi sääntelymääräysten vastaisen menettelyn rangaistavuudesta.

Rangaistussäännös ei kaikilta osiltaan vastaa niitä periaatteita, joita on noudatettu rikoslakia uudistettaessa. Muun muassa vankeusrangaistuksen uhan sisältävien rangais-

tussäännösten keskittäminen rikoslakiin jää toteutumatta. Tarkoituksena on kuitenkin, että rangaistussäännös siirrettäisiin rikoslain kokonaisuudistuksen viime vaiheessa osaksi rikoslain 46 luvun 1 - 3 §:n säännöstelyrikköksiä.

2. Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta 9 päivänä maaliskuuta 1990 annetun lain (242/1990) 1 §, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1-3 momentti, 5 §:n 2 momentti sekä 6 ja 7 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi laissa 197/1995 ja 4 §:n 2 ja 3 momentti viimeksi mainitussa laissa, sekä

lisätään lakiin uusi 2 a §, seuraavasti:

1 §

Puolustustarvikkeiden maastaviennistä, kuljetuksesta Suomen alueen kautta kolmanteen maahan (*kauttakuljetus*) ja sellaisesta toiminnasta, jossa saatetaan sopijapuolet kosketuksiin toistensa kanssa kolmansien maiden välillä tapahtuvaa puolustustarvikkeen maastavientiä tai siirtoa koskevan sopimuksen aikaansaamiseksi (*välitys*) on tämän lain lisäksi voimassa, mitä Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa tai sitoumuksessa määrätään.

Mitä tässä laissa säädetään puolustustarvikkeen maastaviennistä ja välityksestä, koskee myös, kun kolmanteen maahan luovutetaan ja siirretään:

- 1) puolustustarvikkeen valmistukseen liittyvää tietotaitoa ja valmistusoikeus;
- 2) erityisesti puolustustarvikkeen valmistamiseen tarkoitettu kone ja laite;
- 3) puolustustarvikkeen valmistukseen tai käyttöön liittyvä tietokoneohjelmisto.

Tätä lakia ei sovelleta puolustusvoimille ja rajavartiolaitokselle kuuluvien puolustustarvikkeiden tilapäiseen maasta pois viemiseen eikä vieraan valtion asevoimille kuuluvien puolustustarvikkeiden maastavientiin ja kauttakuljetukseen, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 65/1997) tai muuhun kansainväliseen rauhanturvamistehtävään taikka jos toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain (755/2000) nojalla.

2 a §

Suomen alueella tapahtuva puolustustarvikkeiden välitys kolmansien maiden välillä on sallittua ainoastaan siihen myönnetyllä luvalla (*välityslupa*).

Suomen alueen ulkopuolella tapahtuva puolustustarvikkeiden välitys kolmansien maiden välillä on sallittua Suomen kansalaiselle, suomalaiselle yhteisölle sekä kotikuntalain (201/1994) mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle ainoastaan välitysluvalla.

Välitysluvan myöntää hakemuksesta puolustusministeriö.

3 §

Maastavientilupaa tai välityslupaa ei myönnetä, jos lupa vaarantaisi Suomen turvallisuutta tai olisi Suomen omaksuman ulkopoliittisen linjan vastainen.

4 §

Maastavientilupaa tai välityslupaa haetaan kirjallisesti puolustusministeriön vahvistaman kaavan mukaisella lomakkeella. Puolustusministeriö voi pyytää hakijalta lupahakemuksen käsittelyä varten tarpeellisia lisäselvityksiä.

Puolustusministeriön on maastavienti- tai välityslupa-asian sitä edellyttäessä selvitettävä erikseen ulkoasiainministeriöltä, ettei luvan myöntämiseen ole ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä.

Maastavientiluvan tai välitysluvan myöntäjä voi velvoittaa luvan hakijan antamaan selvityksen tavaran lopullisesta käyttäjästä.

Selvityksenä pidetään puolustusministeriölle toimitettavaa viennin lopullisen määräämään asianomaisen viranomaisen antamaa todistusta (*loppukäyttäjätodistus*). Jos lupahakemuksen kohteena oleva tavara on tarkoitettu käytettäväksi vain toisen tuotteen komponenttina, on sen, jonka oman tuotteen valmistuksessa tavaraa käytetään, tavaran lopullisena käyttäjänä vaadittaessa annettava todistus tällaisesta käytöstä (*todistus käytöstä omassa tuotannossa*).

5 §

Puolustusministeriö ratkaisee yksittäistapauksissa, onko tiettyä tarviketta pidettävä sellaisena, että sen maastavienti, kauttakuljetus tai välitys edellyttää tämän lain mukaista lupaa.

6 §

Valtioneuvosto voi peruuttaa maastavientiluvan ja puolustusministeriö myöntämänsä

maastavientiluvan tai välitysluvan, jos siihen harkitaan olevan syytä.

7 §

Joka luvattomasti vie maasta puolustustarvikkeita tai luovuttaa tai siirtää ulkomaille puolustustarvikkeen valmistusoikeuden tai kuljettaa Suomen kautta kolmanteen maahan puolustustarvikkeita tai välittää puolustustarvikkeita taikka sitä yrittää, on tuomittava *maastavientirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Maastavientirikoksesta on tuomittava myös se, joka maastavientiluvan tai välitysluvan saamiseksi antaa totuuden vastaisia tietoja tai salaa tietoja.

Joka muutoin menettelee tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaisesti, on tuomittava *maastavientirikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 13 päivänä syyskuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Puolustusministeri *Jan-Erik Enestam*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta 9 päivänä maaliskuuta 1990 annetun lain (242/1990) 1 §, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1-3 momentti, 5 §:n 2 momentti sekä 6 ja 7 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi laissa 197/1995 ja 4 §:n 2 ja 3 momentti viimeksi mainitussa laissa , sekä
lisätään lakiin uusi 2 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kuljetuksesta Suomen alueen kautta kolmanteen maahan (*kauttakuljetus*) on sen lisäksi, mitä Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista ja sitoumuksista johdettu, voimassa, mitä tässä laissa säädetään.

Mitä tässä laissa säädetään puolustustarvikkeen maastaviennistä, koskee myös, kun ulkomaille luovutetaan ja siirretään:

- 1) puolustustarvikkeen valmistukseen liittyvää tietotaitoa ja valmistusoikeus;
- 2) erityisesti puolustustarvikkeen valmistamiseen tarkoitettu kone ja laite; sekä
- 3) puolustustarvikkeen valmistukseen tai käyttöön liittyvä tietokoneohjelmisto.

Tätä lakia ei sovelleta puolustusvoimille tai rajavartiolaitokselle kuuluvien puolustustarvikkeiden tilapäiseen maasta pois viemiseen.

Ehdotus

1 §

Puolustustarvikkeiden maastaviennistä, kuljetuksesta Suomen alueen kautta kolmanteen maahan (*kauttakuljetus*) ja sellaisesta toiminnasta, jossa saatetaan sopijapuolet kosketuksiin toistensa kanssa kolmansien maiden välillä tapahtuvaa puolustustarvikkeen maastavientiä tai siirtoa koskevan sopimuksen aikaansaamiseksi (*välitys*) on tämän lain lisäksi voimassa, mitä Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa tai sitoumuksessa määrätään.

Mitä tässä laissa säädetään puolustustarvikkeen maastaviennistä ja välityksestä, koskee myös, kun kolmanteen maahan luovutetaan ja siirretään:

- 1) puolustustarvikkeen valmistukseen liittyvää tietotaitoa ja valmistusoikeus;
- 2) erityisesti puolustustarvikkeen valmistamiseen tarkoitettu kone ja laite;
- 3) puolustustarvikkeen valmistukseen tai käyttöön liittyvä tietokoneohjelmisto.

Tätä lakia ei sovelleta puolustusvoimille ja rajavartiolaitokselle kuuluvien puolustustarvikkeiden tilapäiseen maasta pois viemiseen eikä vieraan valtion asevoimille kuuluvien puolustustarvikkeiden maastavientiin ja kauttakuljetukseen, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 65/1997) tai muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään taikka jos toimin-

taan on myönnetty lupa aluevalvontalain (755/2000) nojalla.

2 a §

Suomen alueella tapahtuva puolustustarvikkeiden välitys kolmansien maiden välillä on sallittua ainoastaan siihen myönnetyllä luvalla (välityslupa).

Suomen alueen ulkopuolella tapahtuva puolustustarvikkeiden välitys kolmansien maiden välillä on sallittua Suomen kansallaiselle, suomalaiselle yhteisölle sekä kotikuntalain (201/1994) mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle ainoastaan välitysluvalla.

Välitysluvan myöntää hakemuksesta puolustusministeriö.

3 §

Maastavientilupaa ei myönnetä, jos lupa vaarantaisi Suomen turvallisuutta tai olisi Suomen omaksuman ulkopoliittisen linjan vastainen.

3 §

Maastavientilupaa *tai välityslupaa* ei myönnetä, jos lupa vaarantaisi Suomen turvallisuutta tai olisi Suomen omaksuman ulkopoliittisen linjan vastainen.

4 §

Maastavientilupaa haetaan kirjallisesti puolustusministeriön vahvistaman kaavan mukaisella lomakkeella. Puolustusministeriö voi pyytää hakijalta lupahakemuksen käsittelyä varten tarpeellisia lisäselvityksiä.

4 §

Maastavientilupaa *tai välityslupaa* haetaan kirjallisesti puolustusministeriön vahvistaman kaavan mukaisella lomakkeella. Puolustusministeriö voi pyytää hakijalta lupahakemuksen käsittelyä varten tarpeellisia lisäselvityksiä.

Puolustusministeriön on maastavientilupa-asian sitä edellyttäessä selvitetävä erikseen ulkoasiainministeriöltä, ettei luvan myöntämiseen ole ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä.

Puolustusministeriön on *maastavienti- tai välityslupa-asian* sitä edellyttäessä selvitetävä erikseen ulkoasiainministeriöltä, ettei luvan myöntämiseen ole ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä.

Maastavientiluvan myöntäjä voi velvoittaa luvan hakijan antamaan selvityksen tavarahan lopullisesta käyttäjästä. Selvityksenä pidetään puolustusministeriölle toimitettavaa viennin lopullisen määrärahan asianomaisen viranomaisen antamaa todistusta (*loppukäyttäjätodistus*). Jos lupahakemuksen kohteena oleva tavara on tarkoitettu käytettäväksi vain toisen tuotteen komponenttina, on sen, jonka oman tuotteen valmistuksessa tavaraa käytetään, tavarahan lopullisena käyttäjänä vaadittaessa annettava todistus tällaisesta käytöstä (*todistus käytöstä omissa tuotannossa*).

Maastavientiluvan *tai välitysluvan* myöntäjä voi velvoittaa luvan hakijan antamaan selvityksen tavarahan lopullisesta käyttäjästä. Selvityksenä pidetään puolustusministeriölle toimitettavaa viennin lopullisen määrärahan asianomaisen viranomaisen antamaa todistusta (*loppukäyttäjätodistus*). Jos lupahakemuksen kohteena oleva tavara on tarkoitettu käytettäväksi vain toisen tuotteen komponenttina, on sen, jonka oman tuotteen valmistuksessa tavaraa käytetään, tavarahan lopullisena käyttäjänä vaadittaessa annettava todistus tällaisesta käytöstä (*todistus käytöstä omissa tuotannossa*).

5 §

Puolustusministeriö ratkaisee yksittäistapauksissa, onko tiettyä tarviketta pidettävä sellaisena, että sen maastavienti tai kauttakuljetus edellyttää maastavientilupaa.

6 §

Valtioneuvosto voi peruuttaa maastavientiluvan ja puolustusministeriö myöntämänsä maastavientiluvan, jos siihen harkitaan olevan syytä.

7 §

Joka luvattomasti vie maasta puolustustarvikkeita tai luovuttaa tai siirtää ulkomaille puolustustarvikkeen valmistusoikeuden tai kuljettaa Suomen kautta kolmanteen maahan puolustustarvikkeita taikka sitä yrittää, on tuomittava *maastavientirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Maastavientirikoksesta on tuomittava myös se, joka maastavientiluvan saamiseksi antaa totuuden vastaisia tietoja tai salaa tietoja.

Joka muutoin menettelee tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten *tai määräysten* vastaisesti, on tuomittava *maastavientirikkomuksesta* sakkoon.

5 §

Puolustusministeriö ratkaisee yksittäistapauksissa, onko tiettyä tarviketta pidettävä sellaisena, että sen maastavienti, kauttakuljetus *tai välitys* edellyttää *tämän lain mukaista lupaa*.

6 §

Valtioneuvosto voi peruuttaa maastavientiluvan ja puolustusministeriö myöntämänsä maastavientiluvan *tai välitysluvan*, jos siihen harkitaan olevan syytä.

7 §

Joka luvattomasti vie maasta puolustustarvikkeita tai luovuttaa tai siirtää ulkomaille puolustustarvikkeen valmistusoikeuden tai kuljettaa Suomen kautta kolmanteen maahan puolustustarvikkeita *tai välittää puolustustarvikkeita* taikka sitä yrittää, on tuomittava *maastavientirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Maastavientirikoksesta on tuomittava myös se, joka maastavientiluvan *tai välitysluvan* saamiseksi antaa totuuden vastaisia tietoja tai salaa tietoja.

Joka muutoin menettelee tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaisesti, on tuomittava *maastavientirikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .